

Sexuální výchova dětí a mládeže

Ivana Prušková

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ivana PRUŠKOVÁ**
Osobní číslo: **H108244**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Sexuální výchova dětí a mládeže**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce. S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na celkový pohled problematiky dospívání,
- na hledání odpovědi na otázku, zda učit sexuální výchovu ve školách nebo, řešit tuto problematiku doma s rodiči
- na rozdíly sexuální výchovy v různých sociálních skupinách.

Součástí práce bude sociologický výzkum zaměřený na problém sexuální výchovy dnešní mládeže.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Augustyn J. Sexuální výchova v rodině a ve škole, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998.

Burdová I. Jak s dětmi mluvit o sexu, manželství a rodičovství, Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2011.

Carr-Gregg M. Psychické problémy v dospívání, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

Katedra sociální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce:

16. března 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2013

V Brně dne 16. března 2012

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

IVANA PEUSKOVÁ

Jméno, příjmení studenta

V Brně 16.3.2012

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídnou k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce je zaměřená na sexuální výchovu v rodině i ve škole. Rozebírá principy, metody a cíle sexuální výchovy, a zabývá se problematikou dětství a dospívání.

Popisuje, jaké postoje a názory na sexuální výchovu v rodině a ve škole převládají u středoškoláků. Zabývá se zdroji, ze kterých děti a mládež informace o sexu nejčastěji čerpají.

Klíčová slova: sexuální výchova, sex, dospívání, sexualita, puberta, pohlavní nemoci, rodina

ABSTRACT

This bachelor thesis focuses on sex education in the family and at school. Holds forth on principles, methods and aims of sex education and deals with problems of childhood and maturing.

Describes predominant students' attitude and opinions on sex education in the family and at school. Dwells on the most frequent sources that children and youth use to gain information regarding sex.

Keywords: sex education, sex, adolescence, sexuality, puberty, venereal disease, family

„Jakákoli výchova, bez ohledu na její obsah, musí být zabezpečena třemi oporami: rodinou, školou a společností. Jestliže jedna noha této trojnožky kulhá, výchovný proces je narušen.“

Doc. PhDr. Boris Titzl, Ph.D.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Poděkování

Ráda bych poděkovala svým bližním za velkou dávku trpělivosti, kterou mi po dobu psaní této práce projevovali. A velice děkuji vedoucímu své práce doc. PhDr. Miloslavu Jůzlovi za trpělivost, pomoc a odborné vedení během psaní této práce.

OBSAH

TEORETICKÁ ČÁST	10
1 SEXUÁLNÍ VÝCHOVA.....	11
1.1 VYMEZENÍ POJMŮ.....	13
1.2 OBSAH SEXUÁLNÍ VÝCHOVY	15
1.3 CÍLE SEXUÁLNÍ VÝCHOVY.....	16
1.4 PRINCIPY A METODY SEXUÁLNÍ VÝCHOVY.....	17
2 SEXUÁLNÍ VÝCHOVA V RODINĚ A VE ŠKOLE.....	20
2.1 SEXUÁLNÍ VÝCHOVA V RODINĚ.....	20
2.2 SEXUÁLNÍ VÝCHOVA VE ŠKOLE.....	23
3 KDY ZAČÍT SE SEXUÁLNÍ VÝCHOVOU.....	28
3.1 DĚTSTVÍ A SEXUALITA.....	28
3.2 DOSPÍVÁNÍ.....	30
3.3 DĚTSKÉ OTÁZKY A KDY ZAČÍT SE SEXUÁLNÍ VÝCHOVOU.....	32
PRAKTICKÁ ČÁST	34
4 VLASTNÍ VÝZKUM.....	35
4.1 CÍL VÝZKUMU	35
4.2 POPIS ZKOUMANÉHO VZORKU	35
4.3 STANOVENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU	35
4.4 ANALÝZA A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU.....	36
4.5 SHRNUÍ	46
ZÁVĚR.....	47
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	49
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	51
SEZNAM GRAFŮ.....	52
SEZNAM TABULEK	53
SEZNAM PŘÍLOH	54

Úvod

V dnešní době již téma sex není tabu, jak tomu bývalo v minulých letech. V současné době se zdá, že sex je všude kolem nás. Ať už se člověk dívá na televizi, hledá na počítači nebo si čte knížky či časopisy. Dokonce se pořádají i různé sexuální výstavy. Takže se není co divit, že děti dostávají informace o sexu z různých zdrojů. Mnoho laiků i odborníků se proto potýká s otázkou, kdy začít mluvit s dětmi o sexu a jak vůbec s tímto tématem začít nebo jak jej vysvětlit. Mnoho rodičů se stydí s dětmi toto téma rozebírat nebo nevědí, jak začít či co jim vůbec mohou říci. Když se k tomu někteří přece jen odhodlají, zjistí, že už je pozdě a dítě už ví téměř více než oni. Někteří odborníci tvrdí, že sexuální výchova se má učit ve škole. Jiní odborníci mají názor, že nejlepší je učit sexuální výchovu v kruhu rodinném, kde se dítě cítí v bezpečí a rodičům plně důvěřují. Ne vždy to tak ale bývá. Otázkou ale stále zůstává: Je pro dítě lepší se učit sexuální výchově ve škole v řadách svých vrstevníků či v rodině, které dítě důvěřuje a kde se cítí bezpečně, a kdy vlastně vůbec začít tuto problematiku s dětmi řešit?

Nejvhodnějším prostředím pro sexuální výchovu je nesporně dobře fungující rodina. Pouze v takovémto rodinném zázemí je možné spojovat poskytování teoretických informací rodičů s praxí láskyplného soužití manželských partnerů. Dobře však víme, že většina rodičů není pro sexuální výchovu svých dětí připravena, nebo ji ani nechce provádět. Většina se stydí nebo prostě jen nevědí, jak a kdy začít. Proto by zde měla pomoci škola.

Dle názoru odborníků by se děti základy sexuální výchovy měly naučit doma a škola by měla sexuální výchovu pouze doplnit.

V prvních kapitole teoretické části se budu zabývat sexuální výchovou. Základními pojmy v sexuální výchově a jejími metodami, cíli a principy. Druhá kapitola je zaměřená na sexuální výchovu v rodině a ve škole. Ve třetí kapitole se budu zabývat problematikou dospívání, dětstvím a dětskými otázkami. V praktické části jsem u starších dětí studujících na středních školách pomocí dotazníku zjišťovala jejich názor ohledně výuky sexuální výchovy doma či ve škole a zdroje, ze kterých čerpaly informace o sexu a sexuální výchově.

Cílem mé bakalářské práce je poukázat na důležitost sexuální výchovy a pomocí dotazníku zjistit názory mladých lidí na sexuální výchovu a zdroje, ze kterých o sexuální výchově čerpali. Dalším cílem bude zamyslet se nad problematikou sexuální výchovy v rodině či ve škole.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SEXUÁLNÍ VÝCHOVA

Sexuální život provází člověka od dávnověku samotné lidské existence. Na rozdíl od všech ostatních živočišných druhů dokázal člověk do svého sexuálního života začlenit také psychické předpoklady vzájemné náklonnosti, lásky. Tělesná sexualita tvoří tak jenom základní podstatu pohlavního spojení. Jeho nedílnou součástí se stávají i duševní pochody ve sféře citové. Toto spojení zdánlivě protichůdných pojmů „těla“ a „duše“ je právě ve sféře lidské sexuality zdrojem konfliktů a nedorozumění. Na jedné straně občas vidíme potlačování citové erotiky na úkor tělesné sexuality (pohlavní spojení bez lásky, cool sex), opačným extrémem je pak označování sexuálního spojení za nutné zlo a propagace „čisté“ lásky (platonická láska, cudné přátelství, sexuální zdrženlivost, kult panenství).

Sexuální výchova jako taková zabírá širokou škálu informací, které má předat. Je více než jasné, že s postupem let bude její znalost velmi ne-li životně důležitá. Při pohledu na statistiky není současný stav příliš uspokojivý, avšak tato problematika je natolik složitá, že nelze předpokládat větší průlom v nejbližších letech. Víme však, že do budoucna bude třeba situaci nezletilých těhotných dívek, zneužívaných dětí, nemocných žen a mužů, perzekuovaných homosexuálů aj. řešit. A největšími zbraněmi, které v současné době máme, jsou prevence a informace.

Žijeme v sexuálně zaměřeném světě, děti od raného věku slyší všechny možné sexuální narážky, informace i dezinformace. Mnozí rodiče by byli v šoku, kdyby slyšeli některé typické rozhovory třetáků. Sexualita tyto děti fascinuje, je to předmět, o kterém brebentí se značnými nepřesnostmi. Což není ani tak překvapující, když jsou většinou jejich hlavními zdroji informací kamarádi a sdělovací prostředky.

Otázka tedy nestojí, *sexuální výchova ano či ne, ale sexuální výchova kdy a s kým?* „Kdy“ znamená v ideálním případě od narození.¹

Učit děti od narození je asi nejvhodnější doba, kdy začít tvořit cílevědomé a milující rodinné prostředí zaměřené na prosazení pozitivních postojů k sexualitě. Je třeba si zapamatovat, že rodiče vyjadřují, verbálně i neverbálně, své představy, naděje a názory

¹ Trojan, O. Jak mluvit s dětmi o sexu. 1 vyd. Praha: naklad. FRAGMENT. 2009. str. 53

na sexualitu. Tato komunikace začíná, často neúmyslně, při narození dítěte a má silný dlouhotrvající účinek na jeho rozvíjející se sexuální postoje. Děti vyrůstající v rodinách, kde oceňují a propagují otevřenou komunikaci o sexu, si spíše vytvoří kladný, zdravý a ohleduplný názor na sexualitu. Tato skutečnost se potvrzuje výzkumy, zkušenostmi i prostým úsudkem. Víme také, že po letech se tyto zkušenosti přetvoří do větší schopnosti rozhodovat se v sexuálních otázkách zodpovědně, zdravě a ohleduplně.

„Sexuální výchovu tvoří všechno, co přispívá k výchově celistvé osobnosti schopné poznávat a chápat sociální, mravní, psychologické a fyziologické zvláštnosti jedinců, a díky tomu formovat optimálně mezilidské vztahy s lidmi stejného i opačného pohlaví.“²

Pro vlastní vymezení pojmu sexuální výchova může být určitým vodítkem charakteristika sexuální výchovy vypracovaná Světovou zdravotnickou organizací (WHO):

"Podstatu a cíle sexuální výchovy tvoří vše, co přispívá k výchově celistvé osobnosti, schopné poznávat a chápat sociální, mravní, psychologické a fyziologické zvláštnosti jedinců podle pohlaví a díky tomu zformovat optimální mezilidské vztahy s lidmi svého i opačného pohlaví."

Obdobné stanovisko k sexuální výchově zaujala (1988) Mezinárodní federace plánovaného rodičovství (IPPF):

"Hlavním cílem školní výchovy je připravit mladé lidi pro život v dospělosti a pro jejich role ve společnosti. Jestliže sexualita, manželství a rodinný život jsou důležitým prvkem v životě většiny obyvatelstva, potom zcela jistě je logickou a nutnou povinností školy připravit mladé lidi i pro tuto oblast. Sexuální výchova musí být pokládána za jednu část celkové školní výchovy, která zprostředkovává dětem a mladým lidem informace nutné k tomu, aby byli schopni vytvořit si správný názor, úsudek i postoje."

Cílem sexuální výchovy je schopnost rodinného života. Výchova vyžaduje velkou péči, aby všechny myšlenky o sexualitě byly poutány na čistou duševní náklonnost a lásku.³

² Fifková, H., Veselá, M., Hricz, M., Uzel, R., *Sexuální výchova – vybraná témata. Příručka pro učitele*. Praha: MŠMT ve spolupráci s VÚP, 2009, s. 41

³ Habáň, M., *Sexuální problém*. 2 vyd. Olomouc: edice Krystal, 1933, str. 30

Problémy sexuální výchovy se čas od času opakují a bývají námětem vášnivých diskusí odborníků i laiků. Na rozdíl od mnoha jiných výchovných disciplín bývá tato výchova často posuzována také z hlediska politického, náboženského, nebo obecně etického. Vzdělání a uvědomění učitelé ovšem prováděli sexuální výchovu svých žáků snad už od dob J.A. Komenského, postupovali většinou empiricky podporováni vlastní životní zkušeností, aniž k tomu po dlouhá léta potřebovali jakékoliv rukověti či osnovy. Kamenem úrazu sexuální výchovy byla většinou spolupráce mezi výchovou školní a rodinnou a nutno přiznat, že tento problém přetrvává vlastně až do dnešních dnů.

1.1 Vymezení pojmů

Sex – tento pojem vychází z latinského slova *sexus* tedy pohlaví. Toto slovo je v hovorovém jazyce téměř vždy nesprávně používáno. Buď jako synonymum pro erotiku či imitaci amerického použití, rovněž nesprávně „to have sex“ tedy mítí pohlavní styk. Slovo *sex* by mělo být používáno pouze ve smyslu „pohlaví“.

Sexualita - je ústředním a celoživotním aspektem lidského života a zahrnuje sex, pohlavní identitu a roli, sexuální orientaci, eroticismus, rozkoš, intimitu a reprodukci. Sexualita je prožívána a vyjadřována v myšlenkách, fantaziích, touhách, přesvědčeních, postojích, hodnotách, v chování, činnostech, rolích a vztazích. Sexualita může obsahovat všechny tyto dimenze, ne všechny však v ní musí být vždy používané nebo vyjadřované. Sexualita je ovlivňována interakcí biologických, psychologických, sociálních, ekonomických, politických, kulturních, etických, právních, historických, náboženských a duchovních (spirituálních) faktorů. V užším slova smyslu je sexualita vlastní nejen vyšším živočichům (dáno endokrinologicky), ale dá se aplikovat na všechny živé organismy. Tu část sexuality, která patří výhradně člověku, označujeme jako lidskou sexualitu. Lidská sexualita je založena na hormonálních změnách, ale na rozdíl od zvířat je od značné míry osvobozena od hormonálního determinismu. Dále je ovlivněna psychickými, sociálními a kulturními faktory. Jedná se o důkaz složitosti a zároveň i o nutnosti interdisciplinárního přístupu k lidské sexualitě. V čem se však v naprosté většině odborníci shodují, je nadřazení pojmu sexualita (a tím i pojmu lidská sexualita) pojmu pohlavnost a zároveň úzké propojení na psychiku člověka. „*Pojem sexualita vyjadřuje*

všeobecnou životní energii, která se ve všech fázích lidského života uplatňuje tělesně, duchovně i duševně a sociálně. Její projevy mohou být rozmanité: něžnost i vášeň, oddanost, touha a žádostivost, ale i agrese a mnohé další formy.“⁴

Zamilovanost - je jakousi první fází vztahu (nejčastěji muže a ženy), při níž vidíme partnera (partnerku) přes tzv. „růžové brýle“ - resp. se jedná o „haló-efekt“ - to znamená, že svého partnera nebo partnerku vidíme pouze v tom dobrém světle, připisujeme mu všechny dobré vlastnosti a žádné špatné. Zkrátka je to jen vysněný princ (princezna), o kterém každý snívá. Postupem času ovšem zamilovanost odeznívá a buďto pokračuje úplným rozpadem vztahu, anebo láskou.

Láska - je v dnešní době častou používané a skloňované slovo. „Člověk se z lásky rodí, žije pro lásku, touží po lásce, umírá na lásku. Láska je nepochybně nejčastějším tématem básníků, spisovatelů, hudebních textařů, v nesčetných podobách byla ztvárněna divadelními dramatiky i filmovými scénáristy. A přesto na otázku „Co je to láska?“ nemůžeme zcela jednoznačně odpovědět.“⁵ Nejčastěji se slovem láska popisuje interpersonální láska neboli láska mezi lidmi. Zde se tímto pojmem vyjadřuje silné citové zaujetí k jiné osobě (nebo osobám), spojené se šťastnými pocity v přítomnosti milované osoby. Může se jednat jak o oboustranný vztah, tak i o jednostranný neopětovaný cit. Starověká řecká kultura v jazyce i dílech filosofů používala toto obecné rozdělení lásky:

- Erós (žádostivost) – láska vášnivá, založená na tělesné a duševní přitažlivosti, používáno pro erotickou lásku bez ohledu na pohlaví,
- Storgé (starostlivost) – něžný vztah založený na dlouhodobé oddanosti, používáno hlavně pro mateřskou lásku,
- Mániá (mánie, posedlost) – láska šílená, žárlivá, vlastnická, se závislostí na partnerovi,
- Agapé (laskavost, oddanost) – pečující vztah, sladění vzájemných potřeb, v novodobém kontextu „pravá láska,“
- Fíliá (filie, náklonnost) – láska přátelská.

⁴ Sielert, U., Keil, S., Herrath, F. a kolektiv, *Sexuální výchova. Kniha netradičních metod výuky*. Praha: Trizonia, s. 10

⁵ Výrost, J., Slaměnik, I., *Sociální psychologie*. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 256

Platón ve svém díle definoval lásku jako sílu duše, snažící se o filozofické poznání. Dále také rozděloval mezilidskou lásku na lásku „nebeskou“, kde se kladl důraz na krásu charakteru a inteligenci partnera (nikoliv na fyzickou krásu), a na lásku „nížkou“, kde šlo pouze o tělesné uspokojení. Nebeská láska přitom mohla podle Platóna existovat pouze mezi muži.

Janda uvádí, že *„lidská láska je naprosto odlišná od zvířecího pohlavního pudu a není omezena jen na cit pohlavní přitažlivosti. Vždyť člověk se liší od zvířete svou vyšší nervovou činností. Všechny jeho projevy jsou přece podřízeny vědomí. Lidská láska má sice ve svém základě pohlavní žádost, přesto se však vývojem člověka a vývojem společnosti již dávno vzdálila od čistě zvířecího pudu a změnila se v podnět, který obohacuje lidský život. Básníci všech dob a všech národů opěvují lásku stejně jako lidová píseň. Vidí v ní cit, který probouzí v člověku to nejlepší. Opravdová láska přetrvává pak celý život a přináší stále více hodnot, je-li zdravě rozvíjena.“*⁶

1.2 Obsah sexuální výchovy

„Vymezení cílů školní výchovy se konkrétně promítá do vyučovacího obsahu. Sexuální výchova má přesně vymezený obsah z hlediska věkových kategorií dětí a mládeže. Hlavním prostředkem výchovy ve škole, tedy i výchovy sexuální a aplikace sexuální výchovy ve škole, je vyučování.

Obecně lze konstatovat, že obsahem sexuální výchovy jsou vědomosti, postoje, dovednosti, návyky a chování, které má žák během sexuální výchovy získat. Oblast sexuální výchovy můžeme rozdělit na tři vzájemně se prolínající a současně i relativně samostatné podoblasti:

- *Oblast kognitivní* (informace, vědomosti)
- *Oblast emotivní* (vztahy, postoje)
- *Oblast konativní* (chování a dovednosti)⁷

⁶ Janda, F., Sexuální výchova mládeže, 1 vyd. Praha: Ústřední ústav zdravotnické osvěty, 1959. s. 10-11

⁷ Janiš, K., Täubner, V., *Didaktika sexuální výchovy*. Hr. Králové: Gaudeamus, 1999. s. 30-32

1.3 Cíle sexuální výchovy

Podle Vladimíra Täubnera je „sexuální výchova je záměrná a cílevědomá činnost vychovatele vůči vychovávanému a součinnosti s ním.

Cílem sexuální výchovy je získání přiměřených poznatků z oblasti lidské sexuality, partnerských vztahů před manželstvím, v průběhu manželství a rodičovství, získání správných společenských a emocionálních postojů k sexualitě a v nejširším slova smyslu ke všemu, co se sexualitou souvisí ; osvojení si návyků a dovedností, které jsou nezbytné pro individuální život člověka a pro jeho společenské fungování v partnerských vztazích, v manželství a rodině.

Sexuální výchova je koncipována jako součást rozvíjení pozitivních lidských citů a mezilidských vztahů.

Je nedílnou součástí výchovy zvláště pak výchovy mravní. Je základním předpokladem vyváženého a harmonického rozvoje.“⁸

Doc. Zvěřina ze Sexuologického ústavu 1. lékařské fakulty UK a VFN Praha uvádí následující hlavní cíle sexuální výchovy:

- předat dětem znalosti o anatomii, fyziologii, psychologii a etice sexuality v sociálních vztazích tak, aby jedinec pak mohl být ve své sexuální praxi veden racionálními motivy, a aby byl ochráněn před škodlivým vlivem mýtů a předsudků,
- poskytnout předpoklady, aby každý jedinec mohl vytvořit sobě vlastní hodnotové schéma a zodpovědně usměrňovat vlastní život,
- je třeba vycházet z toho, že sexualita je nedílná součást lidského života, je těsně spjata s vývojem lidstva, s tradicí a současností partnerských vztahů a společenské struktury,

⁸ Täubner, V., Metodika sexuální výchovy. Praha: Fortuna, 1997, s. 5

při sexuální výchově je třeba respektovat obrovskou složitost a pestrost různých stanovisek.⁹

1.4 Principy a metody sexuální výchovy

Principy sexuální výchovy

Podle Vladimíra Täubnera¹⁰ „Specifičnost sexuální výchovy vyžaduje i tvorbu specifických principů. V sexuální výchově respektujeme tradiční pedagogické principy didaktické jako např. princip názornosti, postupnosti a podobně. Dále pak principy didaktické např. princip názornosti, postupnosti a jiné. A v neposlední řadě také principy výchovy mravní např. identifikace – uvědomělost, úcta k osobnosti žáka a další. V principech sexuální výchovy je vyjádřeno velmi těsné propojení výchovy a výuky.“

V sexuální výchově můžeme ještě tyto principy doplnit o specifické principy, které se používají v sexuální výchově zejména v západních zemích:

- *princip spolupráce rodičů a školy* – učitelé pravidelně informují rodiče o výuce sexuální výchovy, o jejích cílech, obsahu i metodách a rodiče by se k nim mohli připojit a měli by sexuální výchovou odsouhlasit, pravidelné informování rodičů o metodách, obsahu a cílech použitých ve výuce sexuální výchovy, se kterými by rodiče měli předem souhlasit nebo se na nich podílet,
- *princip začlenění sexuální výchovy do obecného projektu výchovy dítěte* – sexuální výchova je neustále probíhající cyklus, je součástí řady výchovných postupů, každý pedagog se chová nepřímo sexuálně i ve svém vzdělávacím působení, ovlivňuje a působí na děti svými postoji, názory, vědomostmi,
- *princip vědeckosti v sexuální výchově* – všechny informace, které učitel dětem předkládá, musí být pravdivé, objektivní a na úrovni současného vědeckého poznání,

⁹ Zvěřina, J., *Sexuologie (nejen) pro lékaře*. Brno: CERM, 2003. s. 252

¹⁰ Täubner, V., *Metodika sexuální výchovy*, Praha: Fortuna, 1997. s. 12-14

- *princip důvěry* – učitel musí být důvěryhodný, patří to k základním principům sexuální výchovy na škole, jelikož utváří postoje, vědomost, jakož i chování dětí pro jejich budoucí život, děti mu musí důvěřovat, aby se mohly svěřovat se svými problémy a starostmi a na oplátku jim musí podávat potřebné informace a utvářet jejich postoje i chování,
- *princip koedukovanosti v sexuální výchově* – nemá se dělat rozdíl ve výchově mezi děvčaty a chlapci, měli by mít stejné vědomosti v sexuální výchově, mohou si vzájemně pomáhat při nábízení asertivních dovedností i mravního chování,
- *princip etičnosti v sexuální výchově* – sexuální výchova se vede s kontextem s etikou, obecnými společenskými pravidly, učí dítě mezilidským vztahům, partnerským vztahům i k mravnímu ideálu, hlavně se učí postojům, mravním dovednostem i chování
- *principy aktivity žáka a spolupráce se žákem* – základem jsou aktivizační metody výuky a výchovy, žák se podílí při výchově na sobě samém, proto má tento princip důležitost v základním utváření postojů žáka k hodnotám a jevům, při aktivní spolupráci s žákem budou jeho postoje trvalé,
- *princip komplexnosti a harmonie v sexuální výchově* – v sexuální výchově musí být rozvíjeny společně veškeré oblasti sexuální výchovy, rozvíjí se současně se zvedajícím se věkem, berou se v potaz procesy sociálního, biologického i psychického zrání,
- *princip osobnosti sexuálního pedagoga* – musí být osobností, jejíž vzdělání odpovídá disciplínám odvozených ze sexuální pedagogiky, je odborně znalý v psychologii i pedagogice, zná biologii, etiketu, lidskou sexualitu, jakož i didaktiku sexuální výchovy, svými projevy i chováním si zaslouhuje důvěru rodičů i dětí,
- *princip přiměřenosti v sexuální výchově* – přiměřenost musí být chápána z biologického hlediska, psychického i sociálního a na zralosti žáka, přihlíží se také k rodině či sociální skupině, k tradicím, jakož k regionu, musí být především přiměřené postupy a metody, které učitel volí v sexuální výchově, v neposlední řadě i přiměřenost v cílech i obsahu sexuální výchovy,

Metody sexuální výchovy

Metody sexuální výchovy závisí podle Augustyna¹¹ v rámci školní výuky zejména na ochotě a zájmu dětí, na tvořivosti a stupni vzájemné upřímnosti, na úrovni přípravy kantora a taktéž i na spolupráci dětí a kantorů. Hlavními metodami jsou:

1. *Individuální dialog s dítětem:* Tato metoda je zřejmě nejdůležitější metodou, která bývá uskutečněna doma např. mezi matkou a dcerou, či synem a otcem. Je prokázáno, že tyto informace se lépe sdělují i přijímají mezi osobami, které jsou téhož pohlaví. Je lepší, pokud sexuální výchovu probírá otec se synem či matka s dcerou. Sexuální výchova by se měla probírat, když má dítě zájem a neměla by se mu vnučovat. Je důležité probírat toto téma s dítětem citlivě, diskrétně a jemně.
2. *Přednáška:* Tato metoda patří k důležitým zejména ve škole. Učitelé ale nesmí děti nutit. Musí to být dobrovolné. Děti si mohou anonymně formou ankety napsat otázky, na které chtějí odpověď. Mohou si také pozvat hosta (gynekolog, jiný učitel). Pomocí této metody si děti upravují své informace, které jsou mnohdy zkreslené a mylné.
3. *Práce ve skupinkách:* Tato metoda by měla být organizována v malých skupinkách o počtu maximálně 10 osob. V nich mohou děti beze strachu a upřímně vyjádřit své názory i obavy a předložit dotazy, na které by chtěly znát odpověď a mohou si předávat navzájem své poznatky či názory. Aby tato metoda takto fungovala, musí ji mít učitel dobře připravenou, zorganizovanou a v takovém prostředí, kde se děti cítí dobře a beze strachu.

¹¹ Augustyn, J., Sexuální výchova v rodině a ve škole. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. s. 56-59

2 SEXUÁLNÍ VÝCHOVA V RODINĚ A VE ŠKOLE

Jelikož jsem sexuální výchovu, její cíle, metody i principy rozebrala již v minulé kapitole, budu v následující kapitole rozebírat problematiku sexuální výchovy v rodině a poté i ve škole. Spousta dětí se klade svým rodičům spoustu otázek ohledně svého příchodu na svět v brzkém věku a rodiče jsou tím překvapeni a často neví, jak odpovídat nebo jak vůbec správně reagovat a tyto hovory odkládají. Někdy rodiče ani netuší, že děti vnímají a pobírají vše, co se v rodině děje. Kladné i záporné věci a své poznatky si často přenáší do svých dalších životů.

2.1 Sexuální výchova v rodině

Každý si pojem rodina může vykládat různě. Obecným názorem zřejmě je, že rodina zahrnuje rodiče a děti, o které se rodiče starají. Rodina dětem zajišťuje bezpečí a dává jim nějaké životní jistoty a lásku.

Pod pojmem bude jinak definovat sociolog, právník či demograf. Každý z nich vyjmenuje znaky, které definují dnešní rodinu, ale existují již od dávných dob. Jsou to děti a rodiče, nejrůznější funkce, jež rodina zastává, životní pospolitost a různá právní ustanovení. Podle českého významného dětského psychologa Matějčka¹² „*můžeme o rodinném soužití mluvit tam, kde dítě uspokojuje fyzické potřeby rodičů, a rodiče uspokojují potřeby dítěte. Jde o vzájemnost potřeb a jejich uspokojování, což současně znamená vzájemnost pocitu uvolnění, vzájemnost spokojenosti, radosti a ostatních pozitivních prožitků, které takové uspokojování potřeb nutně provázejí.*“

„Rodina existuje odedávna a především proto, aby mohli lidé náležitě pečovat o své děti. Je také biologicky významná pro udržení lidstva a je základní jednotkou každé lidské společnosti. Rodina předurčuje osobní vývoj dítěte a jeho vztahy k jiným skupinám lidí.

¹² Matějček, Z., Dítě a rodina v psychologickém poradenství. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. s. 29

Dále orientuje dítě na určité hodnoty, vystavuje ho určitým konfliktům, poskytuje mu určitý typ podpory. Tímto způsobem rodina dítěti předává sociální dovednosti, bez kterých se v dospělosti neobjede. Rodina poskytuje bezpečí domova jako stabilního a chráněného prostředí všem členům rodiny. V rodině se dítě také učí své sexuální roli.¹³

Rodina, jež bývá úplná, a pojmy jako rovnocenné partnerství, láska a porozumění jsou normální součástí každodenního života jejích členů, dává svému dítěti dobré základy partnerského spoluzití, aniž by si to uvědomovala.

Jak uvádí Z. Bakošová „*Rodina je nejmenší sociální skupina, spojovací článek mezi jednotlivcem a společností.*“¹⁴

Základní funkce rodiny¹⁵

1. *Biologická či reprodukční funkce:* Je základní i klíčovou funkcí rodiny. Tato funkce bývá někdy nazývána jako funkce sexuální s rozlišením sexuálních aktivit „pro reprodukci“ a aktivit „pro radost“.
2. *Materiální či ekonomická funkce:* Tato funkce slouží k zajištění základních materiálních věcí a hodnot pro dítě či celou rodinu.
3. *Výchovná či socializační funkce:* Rodina předává již od prvních měsíců života dítěti sociální hodnoty, normy a pravidla, způsoby komunikace, způsoby uvažování a řešení situací. Dále poskytuje jedinci obraz sebe sama i zpětnou vazbu, která je složena často z nestejných postojů jednotlivých členů rodiny. Tímto vytváří základ pro formování identity a postoj k sobě samému. Rodina zároveň vytváří předpoklady pro porozumění dítěte a kvalitu jeho dorozumívání.
4. *Emocionální funkce:* Tato funkce není vázána na věk členů rodiny. Rodina poskytuje svým členům jejich potřeby. Např. potřebu zázemí, bezvýhradného přijímání podpory a pomoci, potřebu klidu a uvolnění, společné sdílení zážitků,

¹³ Matoušek O., Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. s. 9-11

¹⁴ Bakošová, Z., Sociální pedagogika jako životná pomoc. Bratislava: FFUK, 2008. s. 108

¹⁵ Šulová, L., Výchova k sexuálně reprodukčnímu zdraví. Praha: MAXDORF, 2011. s. 179-181

potřeba známosti, důvěrnosti, potřebu společných plánů i potřebu vztažnosti sebe k něčemu trvalému a jistému. Tyto potřeby jsou nutné pro všechny věkové kategorie.

Význam rodiny pro sexuální výchovu vidí Lenka Šilerová¹⁶ v těchto oblastech:

- *Blízkost a intimita*

V rodině se většinou nachází nejideálnější prostředí vhodné k intimním a důvěrným rozhovorům. Sex bývá spojován s láskou, blízkostí a důvěrou.

- *Důvěra a blízkost*

V normálně fungující rodině je atmosféra vzájemné důvěry a sdílení. Věci, které se děti dozví v důvěrném rodinném kruhu, jsou pro ně pravdivé a důležité. Důvěra a sdílení je pro rodinu důležitá nejen ve věcech každodenních starostí, ale i radostí.

- *Rodinné hodnoty*

Tyto hodnoty jsou součástí každodenního rodinného života. Předáváme je i nevědomky. V běžném životě, při řešení problémů, ale i během radostných událostí a zábavy.

- *Přirozené situace*

Během normálního života nastanou chvíle, kterých mohou rodiče využít k rozhovoru o sexu. V televizi může proběhnout nějaká intimní scéna nebo dítě uvidí důvěrnou chvíli mezi rodiči. V těchto okamžicích se mohou rodiče dítěte zeptat, zda chce vysvětlit, co viděl nebo tomu rozumí. Děti se mnohdy samy vyptávají na to, co vidí nebo mají dotazy ohledně jejich početí

- *Širší rodina*

V širší rodině jsou nejen rodiče, děti a sourozenci, ale i prarodiče a další příbuzní, od kterých mohou získat cenné informace. Prarodiče mohou vyprávět o své době, a jak se poznali a děti v ně mohou mít větší důvěru než v rodiče. Od starších sourozenců a dalších příbuzných se dozvídají mnohé informace o sexu či dospívání.

¹⁶ Šilerová, L., Sexuální výchova. Praha: Grada, 2003. s. 19-20

Český dětský významný psycholog, Zdeněk Matějček, popisuje sexuální výchovu v rodině jako přirozený systém a to ve třech základních rovinách: vztah – vzor – poučení.¹⁷

1. *Rovina vztahů* – představuje základní citové naladění dítěte, které se utváří právě v rodině. Zde se dítě od základu učí přijímat druhé lidi, získávat k nim důvěru, dávat a přijímat a celkově mít rád. Toto období je důležité pro pozdní utváření vztahů k druhým lidem.
2. *Rovina vzorů* – zde dítě přijímá modely chování osob, které jsou pro něj vzorem. Ve většině případů jsou to právě rodiče. Dítě poznává otcovský i mateřský svět. Pozoruje, jak se k sobě obě pohlaví chovají, jak si projevují přízeň i něžnosti. Pozoruje ale také, jak se na sebe zlobí i jak se usmířují.
3. *Rovina poučení* – po prvních dvou rovinách se tato stává čím dál více záležitostí školy. Ta dává dítěti informace, vědomosti a poznatky. A pokud je ve dvou předchozích rovinách vše v pořádku, je tato třetí rovina jejich žádoucím a logickým doplňkem.“

Doktor O. Trojan podle svých zkušeností uvádí: „*Sexuální výchova v rodině by měla mířit za pouhý výčet faktů. Ideální by bylo, kdyby se rodiče v dítěti snažili vychovat nejen kladný postoj k jeho tělu, pohlaví a sexualitě, ale předávali i to, čemu se obecně říká mravní postoje a hodnoty. Je dobré spojovat povídání o sexu s hovory o lásce – i předškoláci už tuší, co je to mít rád, zamilovávají se do princů a princezen, ale taky do spolužáků v mateřské školce“.*

2.2 Sexuální výchova ve škole

Pokud rodiny fungují tak, jak je napsáno v předchozí kapitole, mají děti štěstí a prožívají tzv. „ideální model“ rodiny a její výchovy. Ne všechny děti však mají to štěstí, že vyrůstají ve fungující a harmonické rodině a tím mají i ucelenou nejen běžnou výchovu,

¹⁷ Matějček, Z., Co, kdy a jak ve výchově dětí. Praha: portál, 1996. s. 90-93

ale i výchovu sexuální. V některých rodinách se rodiče odmítají se svými dětmi bavit o sexu. Někdy na ně nemají náladu, zájem nebo to může vyplynout z jejich přesvědčení. Zde pak ale musí zastoupit rodiče škola. Škola dětem poskytuje ucelený soubor dovedností, vědomostí i návyků, má svou účast i na formování osobnosti a veškerých jejích součástí.

Sexuální výchova se na základních školách vyučuje v předmětu Rodinná výchova. Tato by měla mít rozsah 4 vyučovací hodiny týdně. Cílem předmětu rodinná výchova je dělat místo na velký formativní vliv na dospívající žáky. Tímto je příspěvkem pro jejich rozvoj. Jak sociální tak i osobnostní.

V současných letech je u nás ve školách zaveden Rámcový vzdělávací program (dále jen RVP) pro základní vzdělávání, podle kterého se řídí výuka na základních školách. V RVP je uvedeno, že v základním vzdělání se neusiluje pouze o rozvíjení intelektu, ale i rozvíjet a bránit svoje duševní, fyzické i sociální zdraví a umět za ně nést odpovědnost. RVP je vytvořen na Výzkumném ústavu pedagogickém v Praze.

RVP je rozdělen celkově na devět vzdělávacích oblastí. Sexuální výchova je zde zařazena do oblasti s názvem Člověk a zdraví. Vzdělávací obor poté nese název Výchova ke zdraví. „Z tohoto vzdělávacího oboru by si žák měl osvojit tyto znalosti a dovednosti:

- respektuje přijatá pravidla soužití mezi vrstevníky a partnery, pozitivní komunikací a kooperací přispívá k utváření dobrých mezilidských vztahů v širším společenství (rodina, komunita),
- chápe přímé souvislosti mezi tělesným, duševním a sociálním zdravím, a vztah mezi uspokojováním základních lidských potřeb i hodnotu zdraví,
- pocítuje odpovědnost za vlastní zdraví a usiluje v rámci svých možností a zkušeností o aktivní podporu zdraví, vyjadřuje i vlastní názor k problematice zdraví a diskutuje o něm v kruhu vrstevníků, rodiny i v nejbližším okolí,
- umí posoudit různé způsoby chování lidí z hlediska odpovědnosti za svoje zdraví,
- uplatňuje osvojené preventivní způsoby rozhodování, chování a jednání v souvislosti s běžnými, přenosnými, civilizačními a jinými chorobami, svěří se se zdravotním problémem a v případě potřeby vyhledá odbornou pomoc,
- projevuje odpovědný vztah k sobě samému, k vlastnímu dospívání a pravidlům zdravého životního stylu,

- předchází stresovým situacím,
- optimálně reaguje na fyziologické změny v období dospívání a kultivovaně se chová k opačnému pohlaví,
- přijímá odpovědnost za bezpečné sexuální chování v souvislosti se zdravím, etikou, morálkou a životními cíli
- umí si dát do souvislosti zdravotní a psychosociální rizika spojená se zneužíváním návykových látek a životní perspektivu mladého člověka, uplatňuje osvojené sociální dovednosti a modely chování při kontaktu se sociálně patologickými jevy ve škole i mimo ni, v případě potřeby vyhledá odbornou pomoc sobě nebo druhým,
- vyhodnotí na základě svých znalostí a zkušeností možný manipulativní vliv vrstevníků, médií, sekt a uplatňuje osvojené dovednosti komunikační obrany proti manipulaci a agresii,
- projevuje odpovědné chování v situacích ohrožení zdraví, osobního bezpečí, při mimořádných událostech a v případě potřeby poskytne adekvátní první pomoc.

Výše uvedené znalosti a vědomosti žáci získají v RVP v těchto kapitolách:

Vztahy mezi lidmi a formy soužití, Změny v životě člověka a jejich reflexe, Zdravý způsob života a péče o zdraví, Rizika ohrožující zdraví a jejich prevence, Hodnota a podpora zdraví, Osobnostní a sociální rozvoj.¹⁸

V sexuální výchově jsou v RVP zahrnuty všechny typy klíčových kompetencí, které se během výchovy rozvíjí a to (pracovní, sociální, k učení, k řešení problémů, personální, občanské i kompetence komunikativní).

Jak a kdy se bude co vyučovat, o tom si rozhodne konkrétní vyučující. Někteří sexuální výchovu proberou jen okrajově a nepouštějí se s dětmi do vážnějších debat, protože se na to prostě necítí a nejsou dostatečně sebevědomí a rozhodní. Jak zahájit tuto problematiku a rozebírat ji ve vyučování je dosi obtížné, choulostivé a mnohdy i velice

¹⁸ Jeřábek, J., Tupý, J., Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2007. s. 74-75

diskutabilní. Proto by bylo vhodné sexuální výchovu včlenit do výuky prvních ročníků základní školy.

Důležitým prvkem výuky sexuální výchovy ve škole je učitel. Podle Vladimíra Täubnera „je učitel důležitým aktérem školy při dosahování cílů. Jeho úloha ve výchovně vzdělávacím procesu je vymezena dvěma základními úkoly, kterými jsou rozvíjení žáků a řízení procesu učení žáků. Zároveň jsou na něj vloženy další nároky, kterými jsou:

- odbornost širokého profilu,
- znalosti a dovednosti pedagogického a psychologického charakteru,
- potřeba doplňovat a zkvalitňovat získanou odbornost v průběhu celoživotního vzdělávání,
- mravní profil a odpovědnost na rozvoji žáků,
- schopnost neustálé sebereflexe a odtud odvozené zdokonalování výchovně vzdělávací práce.“¹⁹

„Józef Augustýn uvádí tyto znalosti a dovednosti pedagoga vyučujícího sexuální výchovu:

- vycítit, co děti potřebují a očekávají,
- překročit vlastní zakořeněná tabu,
- působit při výuce přirozeně
- vzbuzovat důvěru žáků i u rodičů,
- mít citová vztah k dětem,
- být upřímný a citlivý,
- být kompetentně připraven na výuku sexuální výchovy
- být jemný, diskrétní a trpělivý,
- umět naslouchat
- dobře znát třídu a rodinné zázemí dětí,
- zdůrazňovat citový a mravní rozměr lidské sexuality
- umět sdělovat přiměřeným, objektivním způsobem pravdivé informace tak, aby byly adekvátní vzhledem k věku a zkušenostem dětí.“²⁰

¹⁹ Täubner, V., Metodika sexuální výchovy. Praha: Fortuna, 1997. s. 38-42

Pokud to můžeme shrnout, učitelem by měl být přímý, upřímný, zásadový člověk, který musí být zároveň citlivý k dětem a musí chápat jejich problémy a potřeby a umět jim naslouchat, ale též i odpovědět. Měl by vědět, kde a jak děti žijí, rozpoznat, jestli mají problém a tento jim poté pomoci vyřešit.

Je důležité si pamatovat, že škola nemůže nahradit rodiče v oblasti výuky sexuální výchovy. Základní věci o svém těle i o sexu by děti měly získat doma. Škola by měla mít pouze doplňující funkci a neměla by být v těchto věcech náhradníkem rodičů, kteří si neví rady, nebo se jim nechce a nechají to na dětech samotných. Pokud se děti naučí základům sexuální výchovy doma, škola dodá doplňující informace, je větší šance, že z nich vyrostou samostatní jedinci s morálními zásadami a budou přistupovat zodpovědně jak k sobě, tak i k lidem ve svém okolí.

K základním motivům pro uvádění sexuální výchovy do škol patří podle Doc. PhDr. PaedDr. Kamila Janiše²¹ tyto:

- prosazování plánovaného rodičovství, antikoncepce, s čímž souvisí otázka potlačení nechtěného těhotenství a potratovosti,
- ochrana dětí před sexuálním násilím a zneužíváním,
- prevence sexuálně přenosných nemocí včetně HIV/AIDS,
- přispět k všestrannému rozvoji všech stránek lidské osobnosti.

²⁰ Augustyn, J., Sexuální výchova v rodině a ve škole. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. s. 46

²¹ Janiš, K., Sexuální výchova – vybrané otázky. In Sborník referátů 12. Celostátní kongres k sexuální výchově v ČR. Pardubice: Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu v Praze, 2004. s. 45

3 KDY ZAČÍT SE SEXUÁLNÍ VÝCHOVOU

3.1 Dětství a sexualita

Život člověka můžeme rozdělit do těchto hlavních kategorií:

- mládí (od narození zhruba do 20 let),
- dospělý věk (od 20 do 60 let),
- stáří (od 60 let po smrt).

První etapu života, kde probíhá nejvíce změn, můžeme dále rozdělit:

- dětství – skládá se z těchto období: prenatální období, novorozenecké období, kojenecké období, batolecí období, předškolní období, mladší školní věk,
- dospívání – mladá dospělost, střední dospělost a starší dospělost.²²

V raném období dávají máma i táta jako rodiče svým dětem základní a vyhovující informace. Pokud je dítě vychováváno v přirozeném a láskyplném prostředí, bude mít dobré základy pro budoucí život v partnerství. A dítě je vychováváno v pozitivní atmosféře ohledně tématu sex a sexualit obecně.

Předškolní období

Jednotlivá období v dětství na sebe navazují. Novorozenecké období je dlouhé v průměru šest týdnů, poté navazuje kojenecké období, které následuje po novorozeneckém období do věku asi jednoho roku. V tomto prvním roce jsou k vidění jasné rozdíly mezi jednotlivými dětmi a to jak v prožívání a chování, tak i celkovém vývoji. Jelikož je v tomto období dítě ve většině případů zcela závislé na matce, vzniká mezi nimi silná fixace a pouto. Dítě se u matky cítí v bezpečí, v teple a je nakrmeno. V tomto období by dítě mělo mít co nejvíce dobrých a pozitivních kontaktů i podnětů s vnějším světem, aby si k němu dítě vytvořilo potřebnou důvěru.

²² Doňková, O., Vývojová psychologie pro sociální pedagogy. Brno: IMS, 2010. s. 4

Prvním rokem vstupuje dítě do období batolecího a to trvá do věku tří let. V tomto období je zaznamenán vývoj řeči a chůze. Pro batolecí období je příznačné výrazný rozvoj vědomí sebe sama a vytváří se i sebecit. Již v tomto období si dítě uvědomuje své tělo. Malí chlapci si kupříkladu makají na svého „pindiká“ a třeba si s ním i hrají, což je naprosto přirozené. Avšak některé rodiče toto překvapí a někdy reagují unáhleně. Rodiče by měli vědět, že je to jen přirozená reakce a zvědavost dítěte.

Předškolní věk navazuje na předchozí období, tudíž začíná třetím rokem života dítěte a končí jeho nástupem do školy. Podle Ondřeje Trojana „*předškolní věk představuje velmi dynamické období, kdy se dítě vyvíjí takřka před očima. Z roztomilého tříletého batolete se stává pětiletý rozumbrada, který nás často překvapí originalitou svých postřehů*“.²³ V tomto období dítě sbírá a ukládá různé informace, které si často zařadí až za další roky. Mezi třetím a zhruba pátým rokem si dítě nalézá své místo v rodině a zároveň se dostává do většího kontaktu se svými vrstevníky. Toto období je nejdůležitější pro z důvodu navazování, udržování a rozvíjení společenských vztahů. Už v tomto období si navzájem prohlíží svá těla a zajímají je rozdíly mezi sebou. Společně s ostatními dětmi si hrají oblíbenou hru na maminku a na tatínky, kdy můžeme už z těchto her rozpoznat, jak to kde doma asi chodí. Je to z toho důvodu, že děti se při těchto hrách ztotožňují se svými rodiči a jednájí dle toho i s ostatními dětmi. Další oblíbenou hrou je hra na doktora.

Děti se v tomto věku od rodičů učí, jak zacházet se svou nahotou. Děti se před sebou většinou nestydí, i když u některých dětí se v tomto období dobře vyvíjí nejen stud, ale třeba i pýcha. Děti ale od rodičů vědí, že někde se nahota povoluje, ale jinde může být zakázaná. Dále si uvědomují, že nemohou všechny a všechno okukovat a kdy je na místě jistá zdrženlivost.

Mladší školní věk

Do mladšího školního věku děti vstupují nástupem do školy a bývá většinou ukončen ve věku dvanácti let a s příchodem prvních známek pohlavního dospívání. Zde většinou dochází k posilování sexuálních rolí a prohlubuje se taktéž pohlavní identita. Toto potvrzují děti i volbou svého oblečení a úpravou zevnějšku. V této době bývají děti

²³ Trojan, O., Jak mluvit s dětmi o sexu. Praha: FRAGMENT, 2009. s. 34

zvědavé, touží poznávat nové věci, zážitky i hry, a při tomto se velmi rozvíjí jejich mentální schopnosti. Děti více a častěji mluví o svých pocitech, problémech, myšlenkách i zkušenostech a stará se i více o druhé. Také již ví, že pohlavní orgány jsou hlavním rozdílem mezi chlapci a děvčaty. Ještě častěji dávají rodičům otázky ohledně svého příchodu na svět a celkově o sexu, a pokud nedostanou odpovědi od rodičů, hledají je u spolužáků, kamarádů či jiných zdrojů. Děti ovšem rády přehánějí a mnohdy jsou tyto informace zkreslené a v některých případech mohou na děti působit i hrůzostrašně. Toto jim pak musí rodiče vysvětlit, aby neměly děti zkreslené a mylné představy. Děti si uvědomují stále více svá těla a tělesné rozdíly mezi holkama a klukama. Z těchto důvodů si teď již často hodně dětí hraje odděleně.

„Dětství je ve srovnání s dobou dospívání ostrovem klidného vývoje, který obklopuje moře vzájemného porozumění.“²⁴

3.2 Dospívání

Toto období můžeme nazvat přechodem mezi dětstvím a dospělostí. „Proces dospívání je závislý jak na osobnosti dospívajících, tak i na konkrétních kulturních a společenských podmínkách, z nichž vyplývají požadavky a očekávání společnosti ve vztahu k dospívajícím a průběhu jejich vývoje. Je to období hledání a přehodnocování, kdy má jedince zvládnout vlastní proměnu, dosáhnout přijatelného sociálního postavení a vytvořit si subjektivně uspokojivou, zralejší formu vlastní identity.“²⁵

Období dospívání můžeme rozdělit na dvě období:

- Období pubescence (10 – 15 let)
- Období adolescence (15 – 20 let)

Pubescence: V tomto období nalézají dospívající své první lásky a prožívají období zamilovanosti. Často jsou tyto lásky neopětované. Dívky se totiž zamilovávají do svých

²⁴ Fenwicková, E., Smith, T., Kniha o dospívání, Bratislava: INA, 1994. s. 9

²⁵ Doňková, O., Vývojová psychologie pro sociální pedagogy. Brno: IMS, 2010. s. 11

idolů (herců, zpěváků) a chlapci hledají spíše sexuální idoly. V tomto období mnoho chlapců prožívá poluci, ale také začínají onanovat. Některé dívky se začínají zajímat o antikoncepci. Hodně dospívajících hledá inspiraci a odpovědi na otázky v různých časopisech a dalším velkým zdrojem bývá internet. Mnoho časopisů i internetových stránek jsou naprosto nevhodné pro dospívající, ale rodiče toto nebezpečí často nevnímají. Děti získávají často zkreslené a nepřesné informace, které mohou být větším nebezpečím, než se zdá.

Nejnápadnější změnou je zřejmě tělesné dospívání spojené s pohlavním dozráváním, tj. pubertou. Následkem toho se mění fyzický zevnějšek dospívajícího. Nejnápadnější známkou dospívání je, že se dítě najednou vytáhne do výšky. Často je to rychlý a nepřiměřený nárůst. Tento zevnějšek bývá často podnětem ke změně sebepojetí i reakci okolí. Podle E. Fenwickové *„je však nutné si uvědomit, že citový a fyzický vývoj nemusí jít vždy ruku v ruce. Dítě, které je dobře fyzicky vyvinuté, nemusí být schopné chovat se „dospěleji“ než dítě stejného věku, ale fyzicky méně vyzrálé.“*²⁶

„Nejzávažnější změnou, která se odehrává v lidském těle v období puberty, je schopnost plodit děti. Hlavní změna spočívá v tom, že pohlavní orgány rostou, vyvíjejí se a začínají produkovat zvláštní pohlavní buňky, z nichž mohou být počaty děti. Tyto změny nejsou viditelné, neboť probíhají uvnitř v organismu.“ Dalšími změnami, které jsou ale viditelné, jsou nárůst ochlupení u děvčat i chlapců, rozšiřují se boky, ramena i hrudník. Dívkám začínají růst prsa a chlapcům vousy. Dívky mívají své první výtoky, po kterých následuje příchod menstruace. Na menstruaci by měly matky dívky dopředu připravit a pohovořit si s nimi, neboť příchod první menstruace může být pro mnohé dívky překvapivý a může být důvodem ke znepokojení, obavám, co se děje a stresu.“²⁷

Adolescence: Toto období je časově vymezeno ukončením základní školy a zletilostí, tedy rozpětím mezi 15. a 18. rokem. V tomto údobí dochází více k osamostatňování se, potřebě se prosadit vedle rodičů a někdy i proti nim. Často dělají přesný opak toho, co jim rodiče řeknou a bouří se proti rodičovské autoritě. Dospívající si uvědomují více rozdíly mezi jejich generací a generací rodičů a snaží se dávat tuto

²⁶ Fenwicková, E., Smith, T., Kniha o dospívání, Bratislava: INA, 1994. s. 15

²⁷ Meredithová, S., Dospívání a sex, Bratislava: Mladé letá, 1992. s. 8-9

odlišnost najevo. Typické pro toto období je navazování známostí a milostné vztahy. Dívky touží po romantice a chlapci spíše po erotice.

PhDr. Karel Plocek uvádí, že „adolescencence představuje dovršení psychosexuálního zrání: ustaluje se jednoznačné heterosexuální zaměření, dochází k postupnému splynutí sexuality a erotiky, jež začínají tvořit zážitkovou jednotu. Adolescent již v podstatě ovládá sexualitu (příznačné je, že frekvence masturbace v této fázi již značně klesá) a rozhodující tón v jeho pohlavním životě udává nyní v příznivém případě erotika. Usměňuje jeho zaměření na druhé pohlaví, určuje formy prožívání pohlavního života, stává se tedy řídicí složkou psychosexuality. Projevuje se jako víceméně trvalé kladné citové zaměření na osoby druhého pohlaví. Adolescent si postupně vytváří ideál partnera, v němž zpočátku dominují především znaky vnější (zjev, krása atd.) a teprve později znaky podstatné (osobnostní, zejména charakterové).“²⁸

Je potvrzeno, že vývoj dítěte neprobíhá u všech dětí stejně. Některé jsou dříve vyspělé, některé dospívají později. Každý však potřebuje jemný a osobitý přístup ze strany rodičů. Vzhledem k tomu, že rodiče své děti znají, měli by vědět, kdy je vhodné s nimi probrat sexuální výchovu a ještě před nástupem puberty s nimi rozebrat kupříkladu anatomii lidského těla a jeho změnách v dospívání, základní pojmy v sexu, o těhotenství a nemocech, aby děti věděly, co je v období jejich puberty čeká, a mohly se s tím lépe vyrovnat.

3.3 Dětské otázky a kdy začít se sexuální výchovou

O. Trojan moudře uvádí, že „*nebezpeční nespočívá v tom, řekneme-li příliš mnoho příliš brzy, ale spíše příliš málo příliš pozdě.*“²⁹

Děti již v prvních letech života zjišťují, že rodiče před nimi něco tají a skrývají. Něco, co je tabu a co nemají vidět a o čem by neměly vědět. Něco tajemného a zakázaného. O to více to ale vzbuzuje jejich zájem a roste v nich představivost. Děti jsou

²⁸ Plocek, K., Psychologie dospívání. Brno: Ústav pro další vzdělávání středních zdravotních pracovníků, 1973. s. 54

²⁹ Trojan, O., Jak mluvit s dětmi o sexu. Praha: FRAGMENT, 2009. s. 10

přirozeně zvědavé a jejich zvědavost roste společně se snahou rodičů před nimi cosi utajit. Již ve věku tří let, kdy je u dětí již dobře vyvinutá řeč, začínají děti svým rodičům klást otázky, na které rodiče neví odpověď nebo se jim to zdá příliš brzy a děti odbydou s tím, že na to ještě mají čas.

Je prokázané, že děti ve věku tří let již vědí o sexualitě dost. Dítě po sexuální stránce vychováváme v podstatě neustále. Slovy i mlčením, výrazy tváře i tělesnými projevy. Jak uvádí O. Trojan „*děti, a to i velmi malé, potřebují pozornou a účelnou sexuální výchovu. Jestliže rodiče k tomuto vzdělávání přistupují zodpovědně, připravují své děti na nároky života a na nutná rozhodování, se kterými se setkají.*“³⁰

Děti se mnohdy o sexualitu zajímají ještě dříve, než jsou schopny zformulovat otázku. V koupelně jsou zvědavé na tělo tatínka i maminky a uvědomují si rozdíly mezi jejich těly i těly dospělých. Děti se začínají zajímat a klást otázky o tom, kde se vzaly na světě a jak se rodí děti. Nestačí jim říct, že děti nosí čáp nebo vrána. Děti pak často zjistí pravdu (čápi ani vrány děti nenosí) a mnohdy ztrácí důvěru v rodiče. Je lepší jim říkat postupně pravdu, ale jednoduše, aby děti pochopily, co jim chceme sdělit. Taktéž se nevyplatí děti odhánět s tím, že na to ještě mají dost času nebo že jsou na to ještě malé. Dětskou zvědavost tímto neukojíme a děti se budou ptát stále nebo si informace budou hledat z jiných zdrojů. Myslím si, že je lepší, když se malé dítě dozvídá tyto informace doma v láskyplném prostředí, kde se cítí jistě a v bezpečí. Děti potom vědí, že mohou rodičům důvěřovat a s důvěrou jim klást otázky nejen v období dětství, ale mohou s nimi řešit i své problémy v období dospívání.

Děti se často rodičů ptají na názvy částí těl, která slyší od spolužáků. Tyto názvy bývají často vulgární, a pokud rodiče dětem včas nevysvětlí a nepopíše části těla tak, jak jsou, mohou najednou zjistit, že jejich dítě užívá naprosto nevhodná slova. MUDr. Radim Uzel napsal, „že již od útlého mládí bychom měli učit dítě všechno pojmenovat správnými názvy a upozorňovat na nevhodná vulgární slova. Rodiče si však také musí dát pozor na jazyk a neužívat slova, která dětem zakazujeme, a měli by informovat děti o tom, že se některé výrazy či slova na veřejnosti nepoužívají.“³¹

³⁰ Trojan, O., Jak mluvit s dětmi o sexu. Praha: FRAGMENT, 2009. s. 9

³¹ Uzel, R., Sexuální výchova. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. s. 24

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VLASTNÍ VÝZKUM

Jako metoda výzkumu byla vybrána kvantitativní dotazníková metoda. Dotazník obsahuje jedenáct uzavřených otázek. Důležité bylo, aby byl dotazník pro respondenty srozumitelný. Srozumitelnost dotazníku jsem ověřila u dvou respondentek ve věku 17 let, kteří byli bez problému schopni dotazník vyplnit.

4.1 Cíl výzkumu

Cílem mého výzkumu bylo zjistit, kdy se děti seznamují se sexuální výchovou a jejich nejčastější zdroje, ze kterých čerpají. Dalším cílem bylo zjistit, zda by, dle jejich názoru, měla sexuální výchova probíhat spíše doma nebo ve škole.

4.2 Popis zkoumaného vzorku

Výzkumným vzorkem byli studenti třetího a čtvrtého ročníku středních škol v Brně. Konkrétně Střední škola Bezpečnostně právní akademie Brno, s.r.o. (čtvrtý ročník) a Střední zdravotnická škola (třetí i čtvrtý ročník).

Soubor respondentů tvoří 117 studentů výše uvedených škol. Z těchto studentů bylo 61 dívek a 56 chlapců. Z těchto je 28 ve věkové kategorii 15-17 let a 89 ve věku 18-20 let.

Dotazník byl zadáván osobně, aby se zajistila jejich maximální návratnost. Studenti byli seznámeni s důvodem zadávání dotazníku a na jeho vyplnění neměli zadaný časový limit.

4.3 Stanovení výzkumného problému

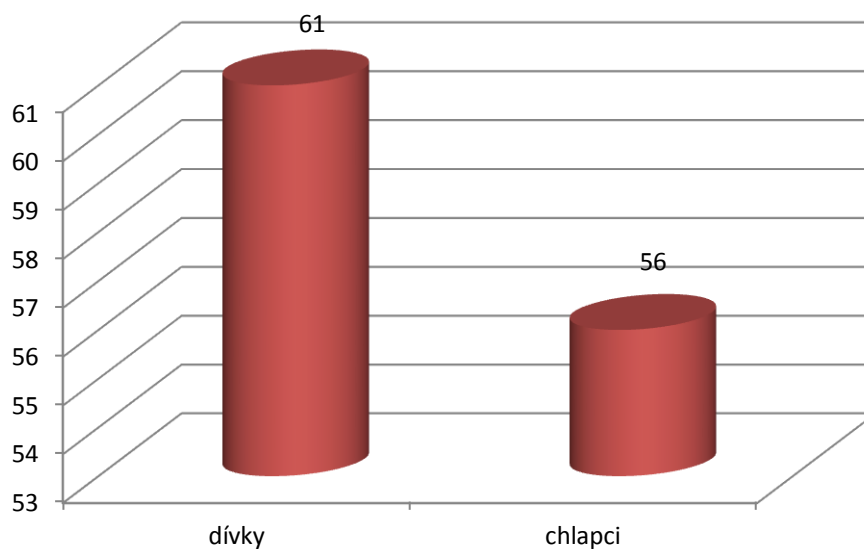
Výzkumný problém 1: Děvčata se seznamují se sexuální výchovou dříve než chlapci.

Výzkumný problém 2: Děti se seznamují se sexuální výchovou nejčastěji doma s rodinou

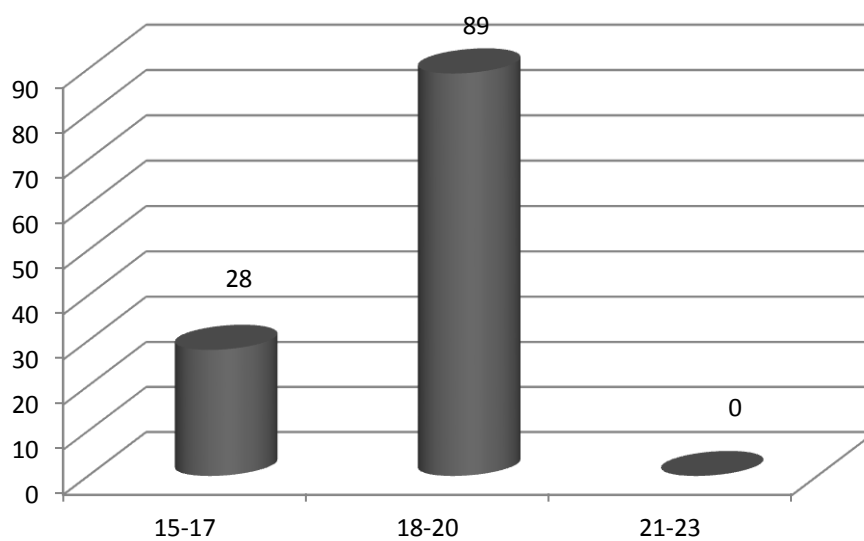
4.4 Analýza a interpretace výsledků výzkumu

Otázka č. 1 a **Otázka č. 2** jsou zaměřeny na obecné informace o zkoumaném vzorku respondentů.

V první otázce jsme zjišťovali pohlaví respondentů a ve druhé jejich věk.

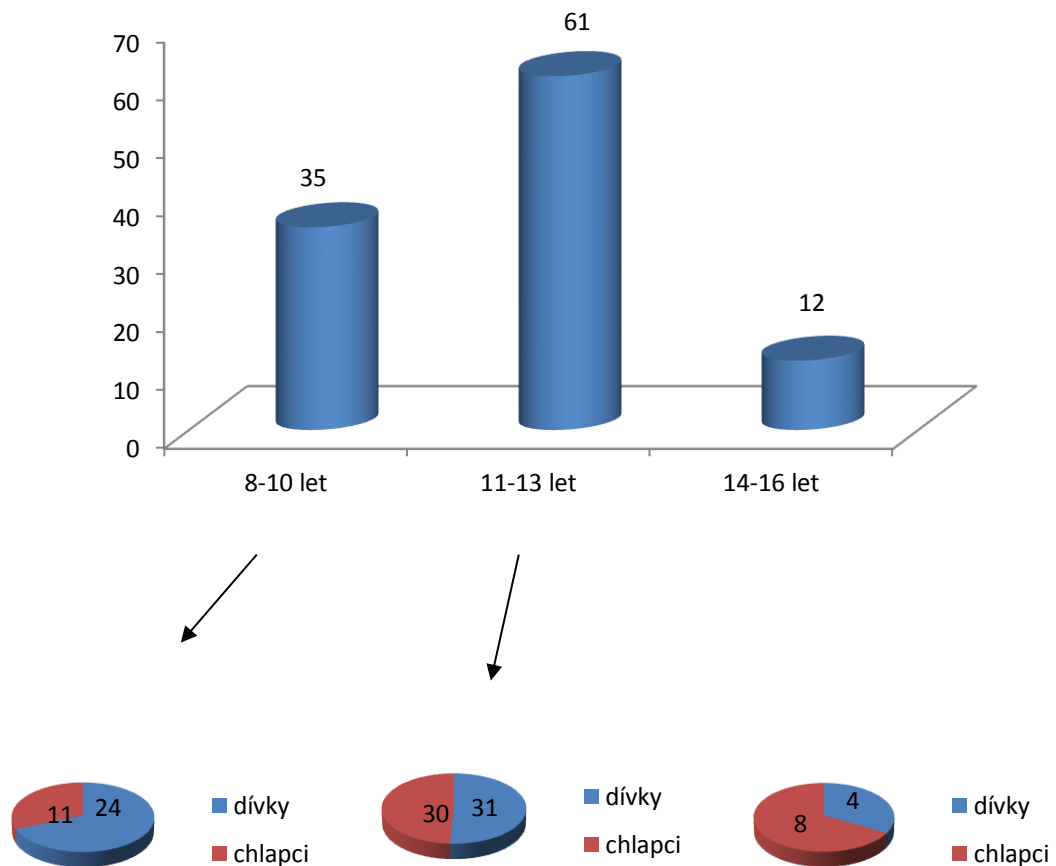
Graf č. 1 - Respondenti

Graf č. 2 – Věk respondentů

Otázka č. 3**V kolika letech jste se seznámili se sexuální výchovou?**

Tato otázka je odpovědí na tvrzení odborníků, že se děvčata se sexuální výchovou seznamují dříve než chlapci. Celkem 35 respondentů odpovědělo, že se seznamují se sexuálními tématy ve věku 8-10 let. Z toho bylo 24 děvčat a 11 chlapců. Nejvíce dětí se však seznamuje se sexuální výchovou ve věku 11-13 let, což svou odpovědí potvrdilo 61 respondentů, z čehož bylo 31 dívek a 30 chlapců. Další variantou věkové kategorie byl věk 14-16 let, který uvedlo 12 respondentů, ze kterých byly 4 dívky a 8 chlapců. Je zajímavé, že se děti seznamují s otázkami sexuální výchovy v takovém pozdním věku. Zvláště u dívek, které by v tomto věku měly již nějakou dobu menstruovat a měly by o svém těle něco vědět. Alespoň základní věci. Z celkového počtu 117 respondentů neodpovědělo tuto otázku celkem 9. (*Graf č. 3*)

Graf č. 3 Věk seznámení se se sexuální výchovou

Otázka č. 4**Jaký byl Váš prvotní zdroj informací týkající se sexuální výchovy?**

V této otázce bylo studentům předloženo 5 zdrojů, ze kterých v dětství čerpali informace o sexuální výchově. Výsledky jsou zobrazeny v Tabulce č. 1.

Tabulka č. 1

rodiče	36
škola	11
kamarádi	39
internet	26
časopis/kniha	5

U této otázky mě až tak moc nepřekvapilo, že se děti k informacím tohoto typu dostanou někde jinde mimo rodinu. Je podle mě škoda, že rodiče jsou ve většině případů až na druhém místě. Myslím, že rodiče, kterým ani takovéto téma není lhostejné, mají pak alespoň přehled o kvalitě informací, které se k jejich dítěti dostanou. Navíc, pokud u dítěte získá rodič důvěru, může pak snáze napravovat mýty a nepravdy, které dítě získá z jiných nedůvěryhodných zdrojů. Vždyť právě rodina, dle mého názoru i názoru většiny odborníků, by měla být dítěti oporou a připravovat je na věci, které je čekají, což je důležité především u děvčat. Rodina by měla být ta, která dětem předává hodnoty, jako jsou láska, zodpovědnost k sobě i k druhým, čest, spravedlnost, a zároveň dítě vychovává. Dle mého názoru je spousta rodičů pod vlivem dnešní uspěchané doby. Každý se stále za něčím honí a nemá čas ani sám na sebe, natož aby se staral o potřeby svého dítěte. Hodně lidí se žene za penězi a výdělkem, aby se měli oni i jejich děti dobře. Tomuto věnují téměř veškerý čas, takže nemají čas s dítětem probírat jeho zájmy, starosti a problémy. Někteří rodiče se pro změnu stydí hovořit s dětmi o tomto tématu, tak jej neustále odkládají, a když se konečně odhodlají, zjistí, že jejich dítě již není dítě a o sexu toho ví často mnohem víc, než oni sami. Děti poté hledají oporu i zdroje informací jinde a tyto nejčastěji nachází u vrstevníků a kamarádů.

Otázka č. 5

Informace o sexuální výchově bych nejraději získal/a

V této otázce bylo studentům předloženo 5 stejných zdrojů získávání informací o sexuální výchově, jejichž výsledek je zaznamenán v Tabulce č. 2.

Tabulka č. 2

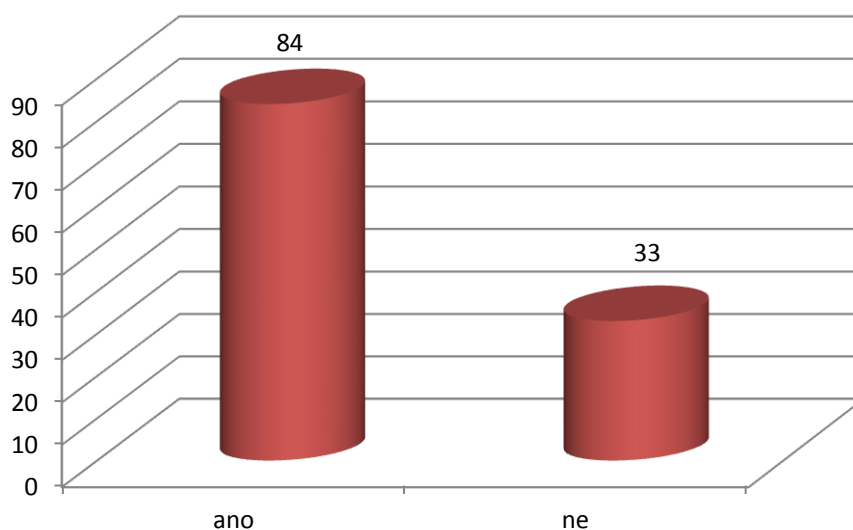
od rodičů	27
ve škole	15
od kamarádů	29
z internetu	37
z časopisu/knihy	3
neodpovědělo	6

U této otázky jsem předpokládala, že nadpoloviční většina studentů uvedou jako zdroj, ze kterého by si přáli sexuální výchovu čerpat, rodinu. Přitom počet respondentů, kteří uvedli rodiče jako zdroj pro informace, je pouze 27. Proto mne velice překvapilo, že nejvíce studentů uvedlo internet jako zdroj, ze kterého by si přáli čerpat informace. Myslím si, že pro mladé lidi je to velice lákavé. Je to takový anonymní zdroj informací, ze kterého mohou čerpat. Nemusí se stydět za své dotazy před rodiči či kamarády. Mají také široký výběr stránek, ze kterých mohou čerpat. Při psaní této práce jsem často narazila na webové stránky, které jsou přístupné všem, avšak mnohdy jsou zcela nevhodné pro děti či dospívající. Některé webové stránky jsou až vulgární a leckdy se vztahují čistě k pornografii či reklamují sex v různých podobách. Jiné stránky zase obsahují mylné informace, které mnoho dětí může zmást a dávat jim nepravdivé informace. Myslím si, že jednou z příčin proč děti hledají a chtějí na internetu zjišťovat odpovědi ohledně sexuální výchovy, je zanedbání rodičovské výchovy. Nemalý podíl má také reklama a medializace sexu

Proto je důležité, aby byly děti poučeny o důsledcích brzkého zahájení sexuálního života či o nebezpečí pornografie a mohly se na různá nebezpečí připravit či se jim úplně vyhnout.

Otázka č. 6**Probírali jste sexuální výchovu doma s rodiči?**

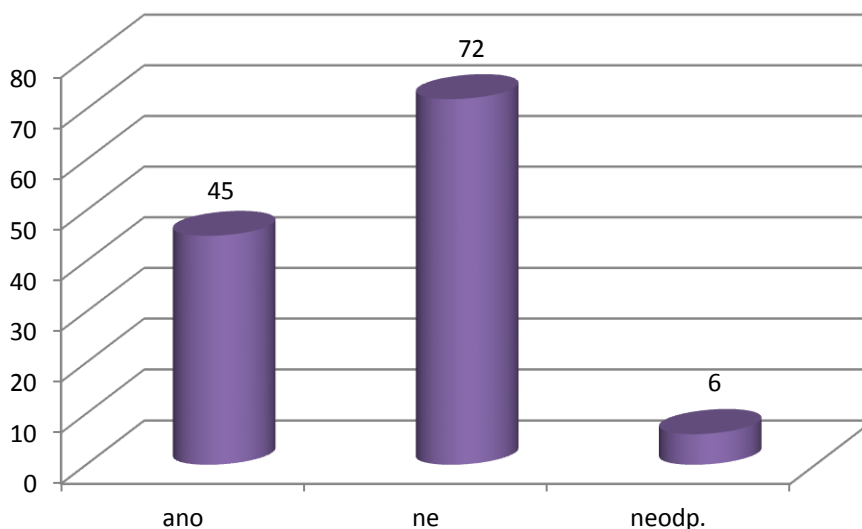
Touto otázkou jsem se pokoušela zjistit, zda se v dnešní době televize a internetu rodiče svým dětem věnují a probírají s nimi doma otázky sexuality. Na tuto otázku odpovědělo 84 studentů, že s nimi rodiče toto téma probírali. Pouze 33 jich odpovědělo záporně. (Graf č. 4)

Graf č. 4 - Diskuze s rodiči

Otázka č. 7**Chcete téma sexuální výchova probírat doma s rodiči?**

V této otázce jsem dala studentům možnost, aby si vybrali, zda by si přáli sexuální výchovu probírat doma či nikoliv a jejich odpovědi mne velice překvapily. 72 studentů odpovědělo, že si nepřejí toto téma doma rozebírat a pouze 49 studentů odpovědělo kladně a přejí si tuto problematiku doma rozebrat. Důvodem, proč tomu tak je, může být odcizení rodičů s dětmi nebo se před nimi stydí. Dle mého názoru je to dané taktéž volným přístupem k internetu, který studenti uvedli jako nejžádanější zdroj. Na otázku neodpovědělo 6 studentů. (Graf č. 5)

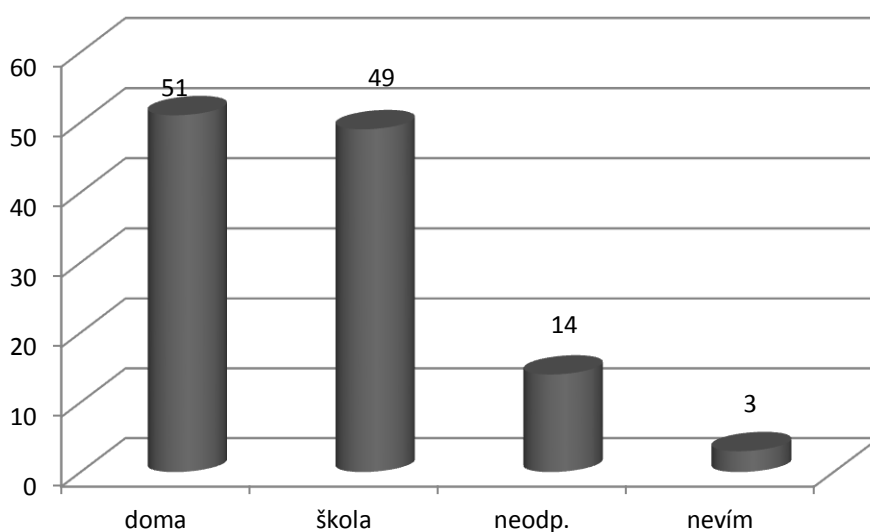

Graf č.5 - Preference studentů

Otázka č. 8

Kde by se, podle Vás, měla probírat sexuální výchova?

Respondenti měli u této otázky na výběr pouze ze dvou možností, ze kterých si měli jednu vybrat. Tato otázka nebyla zodpovězena 14 studenty. 49 studentů uvedlo, že by se měla tato problematika probírat ve škole. Je to zřejmě dané tím, že se cítí v přítomnosti vrstevníků a kamarádů jistější a mnohdy se před nimi nestydí, jako se kupříkladu stydí před rodiči. Studentů, kteří zvolili probírání sexuální výchovy doma s rodiči, bylo 51. Dále se 3 studenti vyjádřili mimo zvolených možností a na tuto otázku odpověděli „nevím.“ U této otázky je velmi zajímavá shoda respondentů s otázkou č. 7, kdy stejný počet respondentů odpověděl na obě varianty – škola a doma. (Graf č. 6)

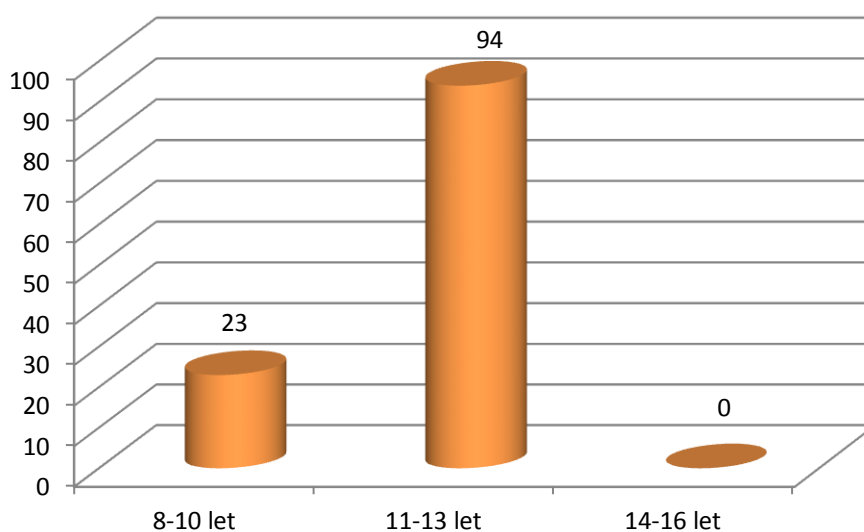

Graf č. 6 – Místa vhodná pro diskuzi nad problematikou

Otázka č. 9

V kolika letech byste uvítali rozhovor o sexu?

Většina dotázaných, tj. 94 studentů na tuto otázku odpověděli, že by problematiku sexu či sexuální výchovy uvítali v rozmezí 11-13 let. Zřejmě je to dáno tím, že v tomto období tedy období puberty děti dospívají, mění se jim tělo a mnohdy zažívají první lásky, a děti si tyto změny podstatně uvědomují. Pouze 23 studentů uvedlo věkovou hranici 8-10 let. (Graf č. 7) Zde je třeba si uvědomit, že se jedná většinou o dívky, které dospívají, dle různých průzkumů, dříve než chlapci. Variantu 14 – 16 let jsem sice do možností zařadila, ale nepředpokládala jsem, že tuto možnost některý z respondentů zvolí. Což se mi při vyhodnocování dotazníků také potvrdilo. Nejspíš proto, že v tomto věku už někteří dospívající zahajují svůj aktivní sexuální život.

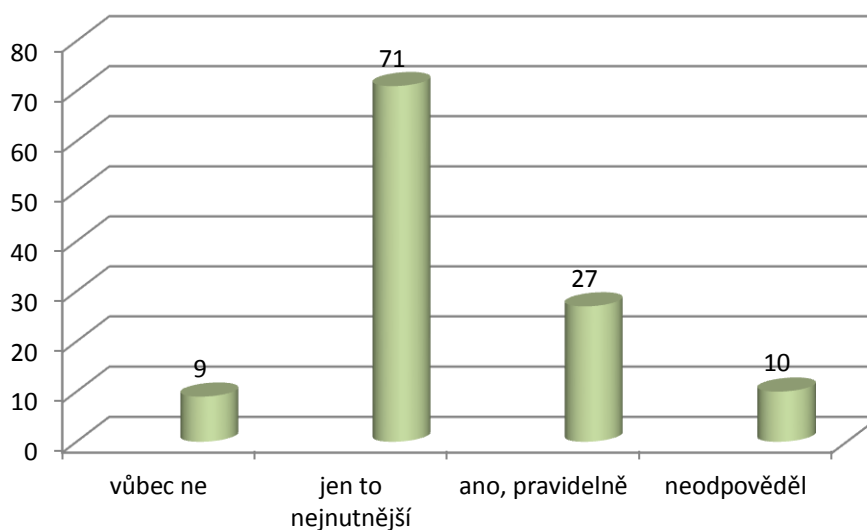

Graf č. 7 – Seznámení s problematikou z hlediska věku

Otázka č. 10

Probírali s Vámi učitelé ve škole sexuální výchovu?

Na tuto otázku odpovědělo 71 respondentů, že s nimi učitelé ve škole probírali jen to nejnnutnější v rámci výuky. Mám dojem, že se jednalo spíše o biologii člověka, která se sexuální výchovy dotýká pouze okrajově. Popřípadě na ZŠ, kdy je sexuální výchova v rámci rodinné výchovy povinné téma, kterému se ovšem mnoho učitelů snaží vyhnout nebo ho nějak obejít. Mnohdy se učitelům nedaří s dětmi navázat důvěrnější pouto, které by jim umožnilo spolu rozebírat i choulostivé záležitosti. Někteří se stydí nebo prostě neví, jak začít. Někteří učitelé ale tyto problémy nemají a s dětmi pravidelně otázku sexuální výchovy řeší, jak uvedlo 27. Jedná se zřejmě o zdravě sebevědomé učitele, kteří mají důvěru dětí a nevádí jim s nimi tuto tematiku rozebírat. Zajímavé je, že přes to, že je sexuální výchova zařazována do rámcových vzdělávacích programů, 10 studentů odpovědělo, že jejich učitelé nikdy sexuální výchovu neprobírali. (Graf č. 8)

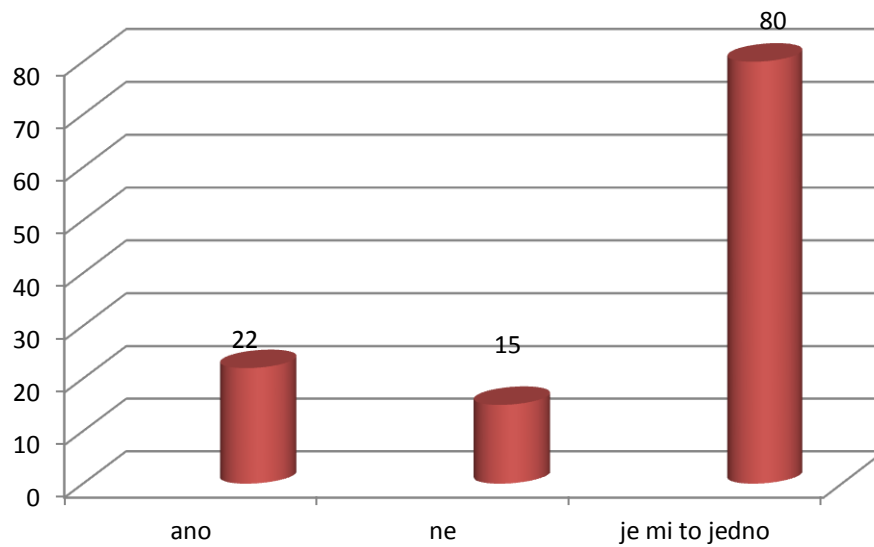

Graf č. 8 - přístup vyučujících k problematice sexuální výchovy

Otázka č. 11

Měla by být podle Vašeho názoru sexuální výchova povinná?

Touto otázkou se studenti zřejmě nechtěli zabývat a přemýšlet nad ní, protože 80 odpovědělo, že je jim to jedno. Jak vyplývá z předchozích otázek, tak mají jiné zásadní zdroje informací, takže škola je pro ně v tomto případě nezajímavá. Pouze 22 studentů odpovědělo, že by měla být sexuální výchova na škole povinná a dalších 15 odpovědělo, že si na škole sexuální výchovu nepřejí, což mne překvapuje. (Graf č. 9) Zřejmě mají své vlastní hodnověrné zdroje nebo mají třeba jen ostých s ostatními rozebírat toto choulostivé téma. Možná by stálo na školách za zvážení, jestli otázku sexuální výchovy nerozdělit pro dívky a chlapce zvlášť do menších skupin, kde by možná měli více odvahy ptát se na to, co je opravdu zajímavá.

Graf č. 9 – sexuální výchova na školách

4.5 Shrnutí

Výzkumný problém 1: Pro vyhodnocení tohoto výzkumného problému bylo použito otázky č. 3, kdy byl tento problém verifikován. Děvčata se se sexuální výchovou seznamují dříve než chlapci.

Výzkumný problém 2: Ke zhodnocení tohoto problému byla využita otázka č. 4, kterou byl tento problém falsifikován. Nejvíce respondentů uvedlo jako nejpočetnější zdroj informací kamarády. Tohoto problému se dotýká i otázka č. 7, kterou je potvrzeno, že ze 117 respondentů 84 probíralo sexuální tematiku s rodiči. Není to ale prvotní zdroj informací, tudíž to potvrzuje falsifikaci tohoto problému.

ZÁVĚR

Pro svoji práci jsem zvolila téma, které je v současné době velice aktuální. Zabývala jsem se vývojem dítěte, jeho dospíváním, sexuální výchovou, jejími metodami a principy a v neposlední řadě i problematikou sexuální výchovy v rodině a ve škole. Sexuální výchova by měla tvořit součást výchovy a tím přispět k dobrému vývoji celistvé osobnosti člověka. Sexuální výchova totiž neřeší jen otázku pohlavního styku, ale zabývá se aspekty, které z nás dělají člověka.

Cílem sexuální výchovy je připravit děti na budoucí život s partnerem, vést je k zodpovědnému rodičovství tak, aby měli zdravou a fungující rodinu. Další důležitým cílem je vést děti, aby vedli zdravý životní styl.

Provedeným výzkumem se mi podařilo zjistit nejčastější zdroje, ze kterých děti čerpají informace o sexuální výchově a taktéž i zdroje, ze kterých by si přály tyto informace čerpat. Bylo velmi překvapující, že hlavním zdrojem informací jsou kamarádi a rodina je až na druhém místě. Rodina by měla být nejdůležitějším zdrojem informací o sexu. Je to místo, kde se děti cítí bezpečně a mají v rodiče důvěru. Ti ji však častou zklamou. Často se rodiče stydí s dětmi toto téma probírat. Mnohdy nemají rodiče na děti čas ani trpělivost nebo se obávají, že když budou s dětmi tuto problematiku řešit, přimějí tak své děti začít žít sexuální život příliš brzy. Rodina by měla být odrazovým můstkem pro výuku sexuální výchovy. Ale není tomu tak vždy. V dnešní době je u nás spousta rodin, které nefungují tak, jak by měly a často kladou velké nároky na školu nebo jinou výchovnou či vzdělávací instituci, která by je měla zastoupit ve výchově či základních povinnostech, které samy nezvládají.

Škola by ale neměla být jediným zdrojem informací o sexuální výchově. Měla by mít pouze doplňkovou funkci sexuální výchovy. Často je ale pro děti tím základním zdrojem informací o sexuální výchově, což potvrzuje i můj výzkum.

Během vyhodnocování dotazníku mě také překvapilo, že třetím zdrojem, ze kterého děti čerpají, je internet. V dnešní době je internet hodně propagovaný a děti na něm nehledají pouze informace, ale slouží dost často k ukrácení dlouhé chvíle a pro mnohé se stává i závislostí. Smutné ovšem je, že je spousta pro děti i mládež nevhodných webových stránek, a přesto se tam dostane i malé dítě. Myslím si, že by toto mělo být více ohlídané a

zabezpečené. Neboť děti mají mylné a nevhodné informace a často jsou tyto stránky vulgární i brutální. Jak potom může z našeho dítěte vyrůst zdravý a sebevědomý jedinec, když nemá z rodiny vštípené morální hodnoty, cit, důvěru ani lásku. Vždyť tato oblast je důležitou součástí našeho života a tuto součást nelze naučit metodou pokusů a omylů.

Doufám, že mnou stanovené cíle, které jsou v úvodu práce, se mi podařilo splnit a tato práce přispěje k pochopení a uvědomění si, že každá výchova, nejen sexuální, by měla probíhat zejména v kruhu rodinném. Při nedostatečné výchově ze strany rodiny by tady měla pomoci škola. Obě instituce by měly spolupracovat. Vždyť cílem nás všech je vychovávat zdravé, bezproblémové a sebevědomé děti, které nám budou přinášet radost.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. AUGUSTYN, J., *Sexuální výchova v rodině a ve škole*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. ISBN 80-7192-331-1
2. BAKOŠOVÁ, Z., *Sociálna pedagogika jako životná pomoc*. Bratislava: FFUK, 2008. ISBN 978-80-969944-0-3
3. CAPONI, V., HAJNOVÁ, R., NOVÁK, T., *Sexuologický slovník*. Praha: Grada Publishing, 1994. ISBN 80-7169-115-1
4. DOŇKOVÁ, O., NOVOTNÝ, J. S., *Vývojová psychologie pro sociální pedagogy*. Brno: IMS, 2010
5. FENWICKOVÁ, E., Smith, T., *Kniha o dospívání*. Bratislava: INA, 1994. ISBN 80-85680-52-1
6. FENWICKOVÁ, E., Walker, R., *Sexuální výchova*. Praha: CESTY, 1996. ISBN 80-7181-022-3
7. JANIŠ, K., *Sexuální výchova – vybrané otázky*. In Sborník referátů 12. celostátní kongres k sexuální výchově v ČR. Pardubice: Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu v Praze, 2004. ISBN 80-86559-31-9
8. MACHOVÁ, J., MARÁDOVÁ, E., KLEMENTA, J., *Výchova ke zdravému životnímu stylu (Základy sexuální výchovy)*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1998. ISBN 80-86039-63-3
9. MARHOUNOVÁ, J., *Dospívání*. Praha: Empatie, 1996. ISBN 80-901618-7-1
10. MATĚJČEK, Z., *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-085-5
11. MEREDITHOVÁ, S., *Dospívání a sex*. Bratislava: Mladé letá, 1992. ISBN 80-06-00499-4
12. PLOCEK, K., *Psychologie dospívání*. Brno: Katedra psychologie a pedagogiky, 1973
13. SIELERT, U., *Sexuální výchova*. Praha: TRIZONIA, 1994. ISBN 80-85573-36-9
14. ŠILEROVÁ, L., *Sexuální výchova*. Praha: Grada, 2003. ISBN 80-247-0291-6
15. ŠILEROVÁ, L., FAIT, T., WEISS, P., *Výchova k sexuálně reprodukčnímu zdraví*. Praha: MAXDORF, 2011. ISBN 978-80-7345-238-4

16. ŠULOVÁ, L., *Jak učit výchovu k manželství a rodičovství?* Praha: Grada Publishing, 1995. ISBN 80-7169-218-2
17. TÄUBNER, V., *Metodika sexuální výchovy.* Praha: Fortuna, 1997. ISBN 80-7168-403-1
18. TROJAN, O., *Jak mluvit s dětmi o sexu – rádce pro rodiče a učitele.* Praha: FRAGMENT, 2009. ISBN 978-80-253-0833-2
19. UZEL, R., *Sexuální výchova.* Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-69-5

Internetové zdroje:

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>

<http://www.planovanirodiny.cz/clanky/sexualni-pedagogika>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

aj.	a jiné
apod.	a podobné
atd.	a tak dále
RZV	rámcový vzdělávací program
tj.	to je
tzn.	to znamená

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1.....	36
Graf č. 2.....	36
Graf č. 3.....	38
Graf č. 4.....	42
Graf č. 5.....	43
Graf č. 6.....	44
Graf č. 7.....	45
Graf č. 8.....	46
Graf č. 9.....	47

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1.....	36
Tabulka č. 2.....	37

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dotazník na téma: Sexuální výchova dětí a mládeže

Dobrý den Milý/á respondente/ko,

jmenuji se Ivana Prušková a jsem studentkou 3. ročníku bakalářského studia na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně, obor Sociální pedagogika. Chtěla bych Vás oslovit s prosbou o vyplnění krátkého dotazníku, jehož získané údaje použiji při zhotovování mé bakalářské práce. Dotazník je naprosto anonymní.

Pokyny k vyplnění: Prosím, odpovězte na otázky popořadě. Hodící se odpověď (může být více) označte do příslušného pole (). Libovolně využijte prostor k volnému vyjádření. Prosím, odpovídejte tak, jak to nejlépe cítíte. Jakákoli poznámka, myšlenka bude pro mě obrovskou pomocí.

Velmi děkuji za Váš čas a ochotu, přeji krásný den.

1) JAKÉHO JSTE POHLAVÍ?

MUŽ ŽENA

2) VĚKOVÁ KATEGORIE

15 - 17 18 - 20 21 - 23

3) V KOLIKA LETECH JSTE SE SEZNÁMILI SE SEXUÁLNÍ VÝCHOVOU?

8 - 10 11 - 13 14 - 16 jiný věk.....

4) JAKÝ BYL VÁŠ PRVOTNÍ ZDROJ INFORMACÍ TÝKAJÍCÍ SE SEXUÁLNÍ VÝCHOVY?

rodiče škola kamarádi internet časopis/kniha

5) INFORMACE O SEXUÁLNÍ VÝCHOVĚ BYCH NEJRADĚJI ZÍSKAL/A

od rodičů ve škole od kamarádů z internetu časopis/kniha

6) PROBÍRALI JSTE SEXUÁLNÍ VÝCHOVU DOMA S RODIČI?

ANO NE

7) CHCETE TÉMA SEXUÁLNÍ VÝCHOVA PROBÍRAT DOMA S RODIČI?

ANO NE

8) KDE BY SE, PODLE VÁS, MĚLA PROBÍRAT SEXUÁLNÍ VÝCHOVA?

ve škole doma s rodiči

9) V KOLIKA LETECH BYSTE UVÍTALI ROZHOVOR O SEXU?

8 – 10 11 – 13 14 – 16

10) PROBÍRALI S VÁMI UČITELÉ VE ŠKOLE SEXUÁLNÍ VÝCHOVU?

vůbec ne jen to nejnutnější v rámci výuky ano, pravidelně jsme toto téma řešili

11) MĚLA BY BÝT PODLE VAŠEHO NÁZORU SEXUÁLNÍ VÝCHOVA VE ŠKOLÁCH POVINNÁ?

ano ne je mi to jedno